

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve **Harry (Chaim) Schimmel'in** anısına adanan cömert sponsorlukları için **Schimmel Ailesi'ne** teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, alta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi **Anna**'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabbi Sacks

Vaethanan

Dünyayı Değiştiren Fikir

Tüm zamanların en büyük olaylarından biri söz konusudur ve Moşe onu, meydana gelmeden üç bin yıl önce görmüştür. İşte bu haftaki *peraşada* bundan bahsetmektedir:

Gör! Tanrı'm A-Şem'in bana emrettiği üzere, size, onu miras edinmek üzere gelmekte olduğunuz Ülke'nin içinde uygulamanız için hükümler ve kanunlar öğrettim. [Onları] Gözetin ve uygulayın, çünkü [diğer] halkların gözlerindeki bilgeliğiniz ve anlayışınız odur. [Dünya ulusları] tüm bu hükümleri duyup "Bu büyük ulus, şüphesiz bilge ve anlayış sahibi bir halktır!" diyecekler... Zira başka hangi ulusun, bugün önünüze sunmakta olduğum bu Tora'nınkiler kadar adil hükümleri ve kanunları var?

Devarim 4:5-8

Moşe, Tanrı ile ortak bir antlaşma üzerine kurulu bir ulus fikrinin, bir güç hiyerarşisine değil de, Tanrı'nın hükümler altındaki ve O'nun suretindeki herkesin eşit saygınlığına ve adalet ve şefkatin egemenliğine dayanan bir toplum vizyonu ile başka uluslara ilham vereceği bir zamanın geleceğine

inaniyordu. "Uluslar" Tora'nın hikmetini ve "adil hüküm ve kanunlarını" takdir edeceklerdi. Ve bu olmuştur. Birçok kez öne sürdüğüm üzere, bunu en belirgin şekilde, Birleşik Devletler'in siyasi kültür ve dilinde görmekteyiz.

Bu güne kadar, Amerikan siyaseti Tanah'taki akit fikri üzerine kuruludur. ABD başkanları, Ant İçme konuşmalarında, neredeyse her zaman, tonlama ve kavramlarını Devarim kitabına borçlu olan bir dil kullanarak bu fikre başvururlar. Böylece örneğin, 1985'te Ronald Reagan Amerika'dan "Tanrı'nın altında birleşmiş, O'nun insan kalbine yerleştirmiş olduğu özgürlük hayaline adanmış ve şimdi o hayali beklenti ve ümit içindeki bir dünyaya iletmeye davet edilen bir halk" olarak bahsetmişti.

1989'daki Ant İçme konuşmasında George Bush şöyle dua etmişti:

"Gücün yalnızca tek bir adil kullanımı vardır ve o da halka hizmet etmektir. Bunu hatırlamamıza yardımcı ol ey RAB. Amen."

1997'de Bill Clinton şöyle demişti:

"Yeni bir ülkede aradığımız
vaadi, yeni bir vaadin
ülkesinde yeniden bulacağız."

George W. Bush 2001'de şöyle
 demişti:

"Bizi Kendi suretinde eşit
 yaratan, bizden daha büyük
 bir gücün rehberliğinde
 yürümekteyiz."

2005'te Başkan olarak ikinci
 dönemine başlarken şöyle bir
 beyanda bulunmuştu:

"Kuruluş günümüzden itibaren,
 bu yeryüzündeki her bir erkek
 ve kadının hakları ve
 saygınlığı ve emsalsiz bir
 değeri olduğunu ilan ettik,
 çünkü hepsi, Göklerin ve
 yeryüzünün Yaradan'ının
 suretini taşımaktadır."

2009'da Barack Obama konuşmasını
 şu sözlerle tamamlamıştı:

"Çocuklarımızın çocukları,
 sınıdığımız zaman bu
 yolculuğun sona ermesini
 reddettiğimizi, geri
 dönmediğimizi ve
 duraklamadığımızı; ve
 gözlerimiz ufka kilitlenmiş
 ve Tanrı'nın lütfü üzerimizde
 olmak üzere, o büyük özgürlük
 hediyesini ileri taşıyıp,
 gelecek nesillere güven
 içinde teslim ettiğimizi
 söylesinler."

Bunlar apaçık dini bir dil
 kullanımının tezahürleridir ve
 dünyadaki diğer hiçbir demokratik
 toplumda bir paraleli yoktur.
 Hatta kulağa Devarim üzerine bir
 Midraş gibi gelmektedir.

Bu nasıl olmuştur? Her şey,
 Johannes Gutenberg'in 1439'da
 Mainz'da matbaayı icat etmesiyle
 başlamış, onu 1476'da İngiltere'de
 William Caxton izlemişti. Kitaplar
 daha az pahalı ve daha ulaşılır
 hale gelmişti. Okur-yazarlık
 yayılmıştı. Sonra 1517'de Reform
 hareketi gelmiş ve Kilise'den

ziyade bireye ve *sola Scriptura*,
 yani "yalnızca Kutsal Metnin"
 otoritesine vurgu yapmıştı.

Bunu Tanah'ın halk diline
 çevrilmesi izlemişti. Bizler
 İbranice olan Tanah'ın mevcut
 düzeni yıkan bir eser olduğunu
 unutma eğilimi gösteririz. Tanah,
 teslimiyeti vaaz eden bir kitap
 değildir. Krallara meydan
 okumaktan çekinmeyen
 peygamberlerden ve Tanrı'nın
 sözüne itaatsizlik ettiği için
 tahtını kaybeden Şaul'dan
 bahseder. Dolayısıyla
 yetkililerin, Tanah'ın sıradan
 halkın anlayabileceği bir dilde
 erişilebilir olmamasını temin
 etmek için kendilerince geçerli
 sebepleri vardı. On altıncı
 yüzyılda onu halk diline çevirmek
 yasaktı. 1530'da büyük Tyndale
 çevirisi ortaya çıktı. Ancak
 Tyndale bunu hayatıyla ödedi:
 1536'da tutuklandı, kâfirlikten
 suçlu bulundu, boğuldu ve kazıkta
 yakıldı.

Ne var ki, çağdaş despotlukların
 keşfettikleri üzere, yeni
 teknolojilerin olanaklı kıldığı
 bir bilginin yayılmasını durdurmak
 zordur. İngilizce Tanah kopyaları
 basılmaya devam etmekte ve muazzam
 sayılarda satılmaktaydı. Bunların
 en dikkate değer olanı,
 Shakespeare, Cromwell, Milton ve
 John Donne ile Amerika'nın ilk
 İngiliz yerleşimcileri tarafından
 okunmuş olan 1560'daki Cenevre
 çevirisiydi.

Cenevre çevirisinin, sayfa
 kenarında bir tefsiri de vardı. Bu
 yorumlar kısa, ama bazen patlayıcı
 nitelikteydi. Bu özellikle, İbrani
 ebeler Şifra ve Pua'nın
 hikâyesinde (Şemot perek 1)
 görülmektedir. O olay, sivil
 itaatsizliğin, ahlaka aykırı bir
 emre itaati reddetmenin
 kaydedilmiş ilk örneğidir. Paro
 onlara, Bene Yisrael'e doğan her
 erkek bebeği öldürmeleri

talimatını vermiş, ama onlar bunu yapmamışlardı. Bu konuda yorum yapan Cenevre çevirisi, "onların bu konudaki itaatsizlikleri yasaya uygundu" der. Paro bunun üzerine Mısırlılara, Bene Yisrael'in erkek bebeklerini nehirde boğmalarını emrettiği zaman Cenevre çevirisi "Despotlar hile ile başarılı olamadıkları zaman, açık hiddete dalarlar" yorumunu yapmaktadır. Bu, despot ve adaletsiz bir krala karşı isyan için haklı bir gerekçe olmaktan geri kalan bir şey değildi.

Tyndale ve Cenevre çevirileri, Christian Hebraists (İbrani ilkelerini benimsemiş Hıristiyanlar) olarak bilinen bir düşünürler grubunun oluşmasına yol açmıştır. Aralarından en ünlüsü John Selden (1584-1654) aynı zamanda Rönesans İngiltere'sinin Baş Hahamı olarak da adlandırılırdı. Selden ve çağdaşları yalnızca Tanah'ı değil, Babil Talmudu'nu ve özellikle Sanedrin bölümünü, ayrıca Rambam'ın Mişne Tora adlı eserini de incelemiş ve Yahudiliğin ilkelerini kendi günlerinin siyasetine uygulamışlardı.

Yaptıkları çalışmalar, Harvard Üniversitesi'nden siyaset felsefesi uzmanı Eric Nelson'un yakın zamana ait *The Hebrew Republic* adlı incelikli araştırmasında tarif edilmiştir. Nelson, İbrani Kutsal Kitabı'nın, Avrupa ve Amerika siyasetini üç şekilde etkilediğini öne sürmektedir:

Birincisi: Christian Hebraists grubu, kralcıdan ziyade cumhuriyetçi eğilime sahipti. Şemuel'in zamanında Yisrael'e bir kral atanmasının, bir *mitsvanın* yerine getirilmesinden ziyade, (tahammül edilen) bir günah olduğu şeklindeki - Yahudilikte Abravanel'in taşıdığı - görüşü benimsemişlerdi.

İkincisi: Hükümetin görevlerinden birinin, serveti zenginden fakire yeniden dağıtmak olduğu fikrini siyasetlerinin kalbine yerleştirmişlerdi ki bu, Roma kanununa yabancı bir görüştü.

Üçüncüsü: Dini tolerans ilkesini destekleyen bir kanıt olarak İbrani Kutsal Kitabı'ndan - özellikle de kral ile Koen Gadol arasındaki güç ayrılığından - yararlanmışlardı.

Hem İngiltere hem de Amerika'da özgürlüğün doğuşuna yol açan da, Hıristiyanlarla İbrani Kutsal Kitabı arasında on yedinci yüzyılda gerçekleşen bu tarihi buluşma olmuştur. İngiliz ve Amerikan devrimlerinin her ikisine de öncü olan Calvinist ve Püritenler, İbrani Kutsal Kitabının, özellikle de Devarim kitabının siyasetiyle soğurulmuşlardı.

Aslına bakılırsa, çağdaş dünya, tarihin özgürlük konusunda kontrollü bir deneye yaklaşabileceği en yakın noktayı sunmaktadır. Moderniteyi işaretleyen dört devrimden ikisi, İngiliz (1640'lı yıllar) ve Amerikan (1776) devrimleri İbrani Kutsal Kitabı'na ve diğer ikisi, yani Fransız ve Rus devrimleri ise, sırasıyla Rousseau ve Marx olmak üzere seküler felsefeye dayanmaktaydı. İlk ikisi insanlığı özgürlüğe götürmüştür. Diğer ikisi ise özgürlüğün bastırılmasıyla sonuçlanmıştır - Fransa'da Terör Dönemi (1793-94) ve Rusya'da Stalinist Komünizm şeklinde.

Birleşik Devletler ikinci Başkanı John Adams, İbrani Kutsal Kitabı'nın özgürlüğe olan katkısını takdir ederken şöyle yazmıştı:

"İbranilerin, insanları uygarlaştırma konusunda diğer herhangi bir ulustan fazlasını yaptıklarında ısrar

edeceğim. Şayet bir ateist olsaydım ve kör ebedi kadere inansaydım, hâlâ kaderin, ulusları uygarlaştırmak için en asli araç olarak Yahudileri tayin ettiğine inanmam gerekirdi."

John Adams'ın François Adriaan van der Kemp'e mektubu (16 Şubat 1809)

Buradaki ironi, tabii ki, çağdaş İsrail devletindeki siyasi söylemde buna benzer hiçbir şeyin olmamasıdır. İsrail'in siyaseti, dili ve fikirleri açısından sekülerdir. Kurucuları yüksek ideallerle hareket etmişlerdi, ama bunları Moşe'den çok, Marx, Tolstoy veya Nietzsche'den almışlardı. Şu an için İsrail'de din, toplumu inşa edici olmaktan ziyade belli bir kesimle sınırlı kalmaya devam etmektedir.

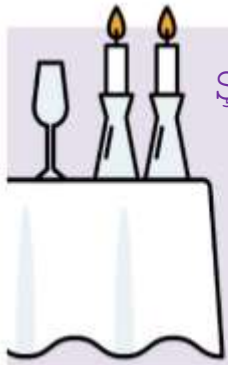
Elbette, Sefer Devarim'in ve akit siyasetinin mevcut devlet için anlam ve önemini tam olarak anlayabilenler de vardır. Bunun öncüsü, Yahudi siyasi teorisinin itibarını iade etmeye ömrünü adanmış olan Profesör Daniel Elazar'dı. Çalışmaları bugün de, başkaları arasında Şalem Merkezi akademisyenleri tarafından devam ettirilmektedir.

Bunun önemini ne kadar vurgularsak vurgulayalım yine de yetersiz

kalacaktır. Geçmişte Yahudiler, Tora vizyonlarını kaybettikleri veya dinin birleştirici değil de bölücü bir kuvvet haline geldiği her seferde, sonunda egemenliklerini de kaybetmişlerdir. Dört bin yıllık tarihte, ister Erets Yisrael'de isterse de dışında olsun, uzun süreli bir seküler Yahudi devamlılığı hiç olmamıştır.

Birleşik Devletler'in siyasi kültürünün, Yahudi devletinden daha "Yahudi" olması ne kadar da büyük bir ironidir! Ama Moşe böyle olacağı konusunda uyarıda bulunmuştu. Tora'nın kanunlarını dikkatle gözetin, demişti Moşe, "çünkü [diğer] halkların gözlerindeki bilgeliğiniz ve anlayışınız odur". Moşe, Yahudi olmayanların, Yahudilerin bazen göremedikleri bir şeyi - Tanrı'nın kanununun özgür bir toplumu idame etmekteki bilgeliğini - görebileceklerini biliyordu.

İsrail siyasetinin, Moşe tarafından ifade edilmiş ve aradan geçen asırlar boyunca da hiçbir zaman aşılammamış olan, sosyal adalet, şefkat, insani saygınlık ve yabancı sevgisi vizyonunu yeniden benimsemeye ihtiyacı vardır.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Moşe, Tora'nın kanunlarının, diğer ulusların Bene Yisrael'e yönelik bakışlarını nasıl etkileyeceğine inanıyordu?
2. Sizce İbrani Kutsal Kitabı ilk Amerikalı yerleşimcilerin siyasi fikirlerini hangi yönlerden etkilemiştir?
3. Sizce İsrail siyasetinin Tora'nın ilkelerine yeniden bağlanması neden önemlidir?

